



Ministerstwo Funduszy
i Polityki Regionalnej



KRK 2050
Koncepcja
Rozwoju
Kraju

ZAŁĄCZNIK III DO PROJEKTU KRK 2050
METODYKA OPRACOWANIA KRK 2050

*Projekt dokumentu opracowany na podstawie projektu
GOSPOSTRATEG-III/0032/2020 pt.: Operacjonalizacja Systemu Zarządzania Rozwojem Polski. Udoskonalenie
i wprowadzenie innowacyjnych i skutecznych rozwiązań do systemu społeczno-gospodarczego i przestrzennego w ramach
długookresowego programowania polityki rozwoju*

Warszawa, 2023

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	3
Identyfikacja trendów światowych, europejskich i krajowych	4
Identyfikacja wyzwań rozwojowych Polski	6
Opracowanie Wizji Polski w 2050 roku	7
Opracowanie scenariuszy rozwoju kraju do 2050 roku.....	8
Opracowanie tekstu KRK.....	11
Metodyka opracowania map wrażliwości i odporności terytorialnej.....	12

WPROWADZENIE

Koncepcja Rozwoju Kraju do 2050 r. (dalej zwaną Koncepcją lub KRK) jest umocowana w *ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*¹. Zgodnie z zapisami tej ustawy koncepcja rozwoju kraju zawiera w szczególności: (1) wnioski z analizy trendów rozwojowych zachodzących w kraju; (2) wnioski z analizy trendów rozwojowych zachodzących na świecie i ich potencjalny wpływ na trendy rozwojowe w kraju; (3) scenariusze rozwoju i wyzwania rozwojowe kraju, w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym.

Za koordynację procesu opracowania KRK odpowiada Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR). Naukowych podstaw i wiedzy eksperckiej w tym procesie dostarczają prace prowadzone w projekcie „Operacjonalizacja Systemu Zarządzania Rozwojem Polski. Udoskonalenie i wprowadzenie innowacyjnych i skutecznych rozwiązań do systemu społeczno-gospodarczego i przestrzennego w ramach długookresowego programowania polityki rozwoju” (GOSPOSTRATEG-III/0032/2020), realizowanym przez Instytut Rozwoju Miast i Regionów (IRMiR), Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy (IOŚ-PIB) oraz MFiPR.

Projekt służy opracowaniu kluczowych elementów KRK, wynikających z przywołanej wyżej ustawy. Określona w tej ustawie minimalna zawartość koncepcji rozwoju kraju umożliwi elastyczny wybór metod i narzędzi badawczych odpowiednio do celów:

- identyfikacji światowych, europejskich i krajowych trendów rozwojowych,
- diagnozy i terytorializacji wyzwań rozwojowych Polski,
- wypracowania wizji kraju w 2050 roku,
- budowy scenariuszy rozwoju kraju do 2050.

Trendy rozwojowe definiowane są jako kierunki zjawisk, które wywierają lub będą wywierały w przyszłości istotny wpływ na uwarunkowania społeczne, gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne rozwoju kraju. Wyzwania odnoszą się do kwestii, które wymagają podjęcia działań w obszarze polityki publicznych w perspektywie 2050 roku. Są one rozumiane jako odpowiedzi na skutki trendów zachodzących w społeczeństwie, gospodarce, środowisku i przestrzeni. Odpowiedzi te służą rozwiązaniu problemów lub wykorzystaniu możliwości rozwojowych Polski, wynikających z trendów. Wizja Polski 2050 to pożądaný obraz kraju osiągnięty w wyniku podjęcia wyzwań rozwojowych. Scenariusze rozwoju kraju to modele rozwoju kraju do 2050 r. opisujące ścieżki dojścia do osiągnięcia Wizji Polski 2050 z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z różnych scenariuszy otoczenia kraju.

Rezultaty prac przeprowadzonych w ramach projektu zostały wykorzystane w opracowaniu poszczególnych elementów Koncepcji.

Rysunek 1. Proces prac nad KRK



Źródło: opracowanie własne

Poniżej opisano metody wykorzystane w poszczególnych etapach prac. Na końcu niniejszego Załącznika zestawiono w formie schematu informacje o metodach oraz rezultatach prac.

¹ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 r. poz. 1295) została ostatnio nowelizowana ustawą z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020, poz. 1378).

IDENTYFIKACJA TRENDÓW ŚWIATOWYCH, EUROPEJSKICH I KRAJOWYCH

Spółeczno-gospodarcze trendy rozwojowe

Identyfikację i charakterystykę trendów globalnych opracowano na podstawie przeglądu literatury (zwłaszcza globalnych raportów foresightowych), wysłuchania publicznego zorganizowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej w 2021² roku oraz analizy zagranicznych i krajowych baz danych. Jako metodę analizy zewnętrznych uwarunkowań rozwoju Polski zastosowano modyfikację stosowanych od lat analiz PEST i STEEPVL. Nowe podejście (STEEPS) uwzględnia zagadnienia: społeczne (S); technologiczne (T), gospodarcze (E); środowiskowe (E); polityczne (P) i przestrzenne (S). W ramach tych sześciu obszarów określono kluczowe zjawiska kształtujące przyszłość w skali globalnej. W ocenie trendów zjawisk zewnętrznych oraz ich wpływu na Polskę wykorzystano metody eksperckie, w tym przeprowadzono ankietę skierowaną do 399 ekspertów świata nauki. Ocena ta umożliwiła sformułowanie hipotez dotyczących wpływu tych trendów na Polskę w perspektywie 2050 roku. Diagnoza i analiza społeczno-gospodarczych trendów krajowych koncentrowana była na społeczno-gospodarczych zmianach zachodzących w Polsce i uwzględniała kontekst europejski oraz obecność Polski w UE. Na podstawie wybranych wskaźników przeprowadzono analizę trendów krajowych i oceniono, w jaki sposób Polska wpisuje się w trendy światowe oraz jakie w wyniku tego mogą zachodzić zmiany w kraju do 2050 roku w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym, a także polityczno-instytucjonalnym.

Rysunek 2. Schemat postępowania badawczego analizy trendów w kontekście KRK



Źródło: Dziemianowicz, 2023³

Środowiskowe trendy rozwojowe

Diagnoza światowych, europejskich i krajowych trendów środowiskowych została przeprowadzona metodami analitycznymi. W identyfikacji i charakterystyce trendów środowiskowych wykorzystano model DPSIR (*driving forces – pressures – state – impact – response*⁴), który pozwala na zintegrowaną, wieloaspektową i bazującą na wiedzy ocenę środowiska na potrzeby tworzenia polityk publicznych. W analizie uwzględniono szereg charakterystyk opisujących presje wywierane na środowisko w wyniku użytkowania gruntów i zasobów przyrodniczych oraz emisji do środowiska, a także stan poszczególnych komponentów środowiska. Zastosowaną metodą badawczą była analiza treści oraz analizy statystyczne. Przeprowadzono przegląd i analizę wybranych źródeł informacji pod kątem zmian w środowisku. Charakterystyki trendów środowiskowych krajowych opracowano na podstawie analizy danych historycznych, statystycznych i przestrzennych, z wykorzystaniem wybranych wskaźników. Analizy pozwoliły na

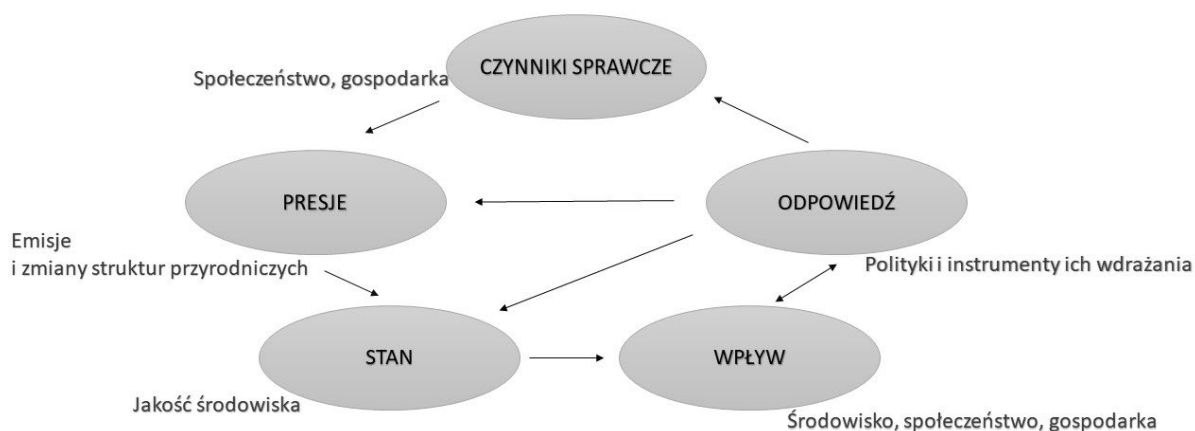
² Nagrania z wysłuchania publicznego dostępne są na stronie projektu pod adresem <https://krk2050.pl/baza-wiedzy/filmy/>

³ Dziemianowicz W., 2023, Megatrendy i koncepcja rozwoju kraju [w:] Dziemianowicz W., Jurkiewicz I. (red.), Megatrendy społeczno-gospodarcze w kontekście koncepcji rozwoju kraju 2050. Trendy światowe, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa-Kraków

⁴ Smeets E, Weterings R. 1999. Environmental indicators: typology and overview. Technical Report No. 25. EEA. pp. 1-20

wskazanie głównych trendów w środowisku, mających istotny wpływ na społeczeństwo i gospodarkę w skali globalnej, europejskiej i krajowej. Potencjalne skutki tych trendów zostały zidentyfikowane i ocenione pod kątem ich wpływu na rozwój Polski.

Rysunek 3. Model DPSIR



Źródło: Hajto i in., 2023⁵

Wyniki prac w zakresie identyfikacji światowych, europejskich i krajowych trendów społeczno-gospodarczych i środowiskowych zostały opublikowane czterech monografiach:

1. *Megatrendy społeczno-gospodarcze w kontekście koncepcji Rozwoju Kraju 2050. Trendy światowe*
2. *Megatrendy społeczno-gospodarcze w kontekście koncepcji Rozwoju Kraju 2050. Trendy europejskie i krajowe*
3. *Trendy środowiskowe w kontekście koncepcji Rozwoju Kraju 2050. Trendy światowe i europejskie*
4. *Trendy środowiskowe w kontekście koncepcji Rozwoju Kraju 2050. Trendy krajowe*

Raporty są dostępne na stronie projektu: <https://krk2050.pl/baza-wiedzy/opracowania/>

⁵ Hajto M. i in. 2023. Trendy środowiskowe w kontekście koncepcji Rozwoju Kraju 2050. Trendy światowe i europejskie. IOŚ-PIB. Warszawa.

IDENTYFIKACJA WYZWAŃ ROZWOJOWYCH POLSKI

Proces identyfikacji kluczowych wyzwań rozwojowych Polski oraz wypracowania rekomendacji dla polityk publicznych (tj. kierunków działań niezbędnych do podjęcia w długiej perspektywie przez polityki publiczne w celu sprostania zidentyfikowanym wyzwaniom) był wieloetapowy. Zgodnie z założeniami projektu proces identyfikacji wyzwań rozwojowych miał charakter partycypacyjny. Kluczowym założeniem metodycznym w tym zakresie było zapewnienie szerokiego udziału ekspertów zewnętrznych – przedstawicieli świata nauki, samorządów, organizacji pozarządowych i sektora gospodarczego. Zastosowano badania fokusowe (dwie rundy) i metody warsztatowe (dwa warsztaty). Przeprowadzono także badanie potrzeb społecznych zrealizowane zgodnie z metodyką nauki obywatelskiej (*citizen science*)⁶, co pozwoliło uwzględnić unikalnych doświadczeń i wiedzy posiadanej przez obywateli oraz zaangażowanie ich w proces badawczy.

Badania fokusowe miały na celu wypracowanie wyzwań rozwojowych Polski w obszarach tematycznych KRK (środowisko, społeczeństwo, gospodarka i przestrzeń) oraz kluczowych wyzwań rozwoju Polski. Podstawą badania były syntetyczne opisy trendów rozwojowych i ich potencjalnych skutków dla rozwoju Polski, opracowane na podstawie identyfikacji oraz charakterystyki trendów światowych, europejskich i krajowych. Wynikiem pierwszej rundy badania fokusowego były listy wyzwań rozwojowych Polski do 2050 roku w każdym z obszarów tematycznych: środowisko, społeczeństwo, gospodarka i przestrzeń (cztery listy wyzwań rozwojowych). Listy te zostały przepracowane w pracach studialnych i podczas warsztatów zespołu projektowego oraz wykorzystane w następnym etapie badania.

Zidentyfikowane wyzwania rozwojowe zostały uszeregowane od najbardziej do najmniej istotnych (z punktu widzenia procesów rozwoju Polski) w wyniku ich rangowania przeprowadzonego w ankiecie internetowej skierowanej do ekspertów. W proces rangowania wyzwań zaangażowano szerokie grono ekspertów (także uczestników badania delfickiego przeprowadzonego na etapie identyfikacji trendów rozwojowych). W wyniku ankiety oraz prac analitycznych i warsztatów zespołu projektowego opracowane zostały krótkie listy wyzwań rozwojowych Polski w każdym z obszarów tematycznych: środowisko, społeczeństwo, gospodarka i przestrzeń (cztery listy wyzwań rozwojowych). Listy te były przedmiotem prac w drugiej rundzie badania fokusowego, która miała na celu wypracowanie kluczowych wyzwań rozwojowych w każdym z obszarów tematycznych (tj. środowisko, społeczeństwo, go-spodarka i przestrzeń) w dwóch perspektywach czasowych – do 2030 i do 2050 roku oraz wypracowanie listy wyzwań przekrojowych (horyzontalnych). W pracach studialnych i warsztatowych zespołu projektowego opracowano syntetyczną listę wyzwań rozwojowych Polski obejmującą wszystkie obszary tematyczne – środowisko, społeczeństwo, gospodarka i przestrzeń.

Celem warsztatów eksperckich i samorządowych były identyfikacja i dyskusja działań możliwych do podjęcia w ramach polityk publicznych jako odpowiedzi na wskazane wyzwania rozwojowe. W trakcie warsztatów wypracowywano rekomendacje dla polityk publicznych (w perspektywie 2030 i 2050 roku) w czterech obszarach KRK – środowisko, społeczeństwo, gospodarka i przestrzeń. Przeprowadzono także dyskusję nad zmianami instytucjonalnymi niezbędnymi dla sprostania wyzwaniom rozwojowym Polski. Synteza wypracowanych rekomendacji została wykonana w moderowanych warsztatach zespołu projektowego.

Łącznie w proces identyfikacji wyzwań rozwojowych Polski do 2050 roku zaangażowano ponad 150 zewnętrznych ekspertów. W efekcie przeprowadzonych prac sformułowano ostatecznie listę 76 wyzwań (w podziale na 4 obszary tematyczne Koncepcji) i listę 15 kluczowych megawyzwań rozwojowych. Ekspertki wskazali około 200 kierunków działań do tych wyzwań.

Tak opracowane wyzwania i rekomendacje stały się podstawą do wypracowania ostatecznej wersji wyzwań zaprezentowanej w głównym dokumencie KRK. Wyzwania w dokumencie biorą pod uwagę wyniki prac nad trendami, scenariuszami oraz wizją.

⁶ Badanie pn. Społeczno-ekonomiczne wyzwania rozwojowe polskich miast i wsi – analiza perspektyw i zaangażowania mieszkańców. Link do strony badania: <https://www.facebook.com/PolskaMarzen>

OPRACOWANIE WIZJI POLSKI W 2050 ROKU

Wyniki analizy zidentyfikowanych wyzwań rozwojowych oraz rekomendacji zostały wykorzystane do opracowania Wizji Polski w 2050 r. Projekt Wizji był przedmiotem warsztatów zespołu projektowego. Wizja Polski, czyli pożądaný obraz przyszłości w 2050 r., stanowiła podstawę dalszych prac, w tym opracowania scenariuszy rozwojowych Polski (por. Rysunek 1).

OPRACOWANIE SCENARIUSZY ROZWOJU KRAJU DO 2050 ROKU

W opracowaniu scenariuszy przyjęto następujące założenia metodyczne:

- scenariusze mają charakter wariantowy i powstają w procesie analitycznym i partycypacyjnym;
- punktem wyjścia jest ustalony zestaw czynników (zmiennych) o charakterze jakościowym, wpływających w różny sposób na kształtowanie się sytuacji lub skrajne podejścia polityki publicznej do odpowiedzi na zidentyfikowane wyzwania;
- w każdym wariantcie uwzględnione są wymiary: społeczny, gospodarczy, przestrzenny, środowiskowy i instytucjonalny;
- celem procesu było przedstawienie ścieżek dojścia do Wizji Polski w 2050 r., na tyle na ile jej realizacja jest możliwa w poszczególnych scenariuszach otoczenia;
- ścieżki nie są – i nie powinny być – prostą ekstrapolacją decyzji lub programów, które już funkcjonują w życiu społeczno-politycznym państwa;
- niezależnie od uwarunkowań wyznaczonych przez scenariusz otoczenia, część interwencji – zwłaszcza w kluczowych i jednoznacznych pod kątem pożądaných efektów obszarach, jak np. środowisko – może być do siebie podobna w różnych scenariuszach. Jeśli dane działanie powtarza się w różnych scenariuszach otoczenia, jest to cenna wskazówka co do tego, że mamy do czynienia z działaniem w dużej mierze odpornym na zmienne warunki otoczenia (wartym realizacji niezależnie od scenariusza);
- nie wszystkie działania są „odporne na przyszłość”, dlatego w wielu przypadkach scenariusze rozwoju przedstawiają alternatywne działania służące realizacji tego samego celu (wynikającego z Wizji Polski w 2050 r.) w różnych uwarunkowaniach narzuconych przez scenariusze otoczenia;
- scenariusze rozwoju kraju nie są samodzielnym dokumentem strategicznym, ale jednym z elementów procesu przygotowywania Polski na wyzwania przyszłości. Dlatego też ścieżki dojścia są formułowane w taki sposób, aby zasugerować kierunek interwencji, jednocześnie nie ograniczając możliwości doprecyzowywania celów i działań w dalszych etapach procesu;
- ścieżki dojścia do Wizji Polski w 2050 roku proponowane przez uczestników procesu nie są jedynymi możliwymi. Są traktowane jako punkt wyjścia do dalszej refleksji i poszukiwań skuteczniejszych, efektywniejszych i bardziej odpornych na przyszłość alternatyw, pozwalających skutecznie minimalizować ryzyka i wykorzystywać szanse związane ze zmiennością otoczenia.

Scenariusze rozwoju kraju budowane były dwuetapowo:

1. Opracowanie scenariuszy otoczenia Polski,
2. Opracowanie scenariuszy rozwoju kraju.

Scenariusze otoczenia zostały opracowane z wykorzystaniem metody znanej jako dwuwymiarowa macierz wpływów (2x2), która:

- jest szczególnie przydatna do testowania scenariuszy długofalowych (a więc wpisuje się w horyzont czasowy KRK);
- pozwala przetestować politykę (wizję) pod kątem wielu czynników (a zatem umożliwia spełnienie warunków dotyczących konieczności analizy wymiarów: społecznego, gospodarczego, przestrzennego, środowiskowego i instytucjonalnego);
- pozwala wykorzystać wiedzę różnorodnej grupy ekspertów i podmiotów;
- jest efektywna – pozwala zbudować zróżnicowane scenariusze w krótkim czasie;
- jest transparentna – pozwala łatwo prześledzić proces, w toku którego wyłonione zostały scenariusze.

Czynniki do macierzy, to jest ramowe czynniki zmian otoczenia Polski, zostały wybrane na podstawie wyników analizy trendów i wyzwań rozwojowych. W wyborze czynników bazowano na następujących kryteriach:

- czynnik istotnie wpływa na możliwość lub sposób realizacji Wizji;
- czynnik charakteryzuje się wysoką niepewnością (to jest nie ma możliwości jednoznacznego stwierdzenia, jak wskazywane przez czynnik zagadnienie będzie się kształtowało do 2050 r.);

• czynniki są względnie niezależne (to jest zmiana jednego czynnika nie może mieć wpływu na zmianę drugiego). Wybrane czynniki zostały poddane ocenie pod kątem ich wpływu na możliwość i sposób realizacji przyjętej wizji oraz stopnia niepewności. Ocenę wykonano przy użyciu ankiety (została wypełniona przez dziewiętnastu ekspertów), która umożliwiła wybór dwóch czynników:

- Stopień automatyzacji i robotyzacji pracy (czynnik technologiczny);
- Dominujący system wartości w społeczeństwie globalnym (czynnik polityczny/społeczny).

Czynniki te posłużyły do skonstruowania ramy dla scenariuszy otoczenia (Rysunek 4).

Rysunek 4. Dwuwymiarowa macierz wpływów (2x2) do budowy scenariuszy otoczenia

	Umiarkowany stopień automatyzacji (ok. 30-35% zawodów z 2022 r. uległo automatyzacji w skali globu)	Duży stopień automatyzacji (ok. 65-70% zawodów z 2022 r. uległo automatyzacji w skali globu)
W społeczeństwie globalnym dominuje otwartość na inne narody i kultury (obywatele świata)	Scenariusz 1	Scenariusz 2
W społeczeństwie globalnym dominują postawy zamknięte na inne narody i kultury	Scenariusz 3	Scenariusz 4

Źródło: Opracowanie własne

Scenariusze były budowane na podstawie analizy trendów i ich potencjalnych skutków oraz z wykorzystaniem metod partycypacyjnych.

Wstępny zarys scenariusza otoczenia, przygotowany na podstawie analizy trendów, był przedmiotem warsztatu z udziałem przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. Warsztat (I runda) miał na celu wypracowanie wytycznych do opracowanie czterech scenariuszy otoczenia Polski dających kompleksowy obraz uwarunkowań zewnętrznych kraju w przyszłości. Do udziału w warsztatach zaproszono przedstawicieli różnych dziedzin, aby zagwarantować jak największą różnorodność spojrzeń. Efektem końcowym warsztatu było stworzenie czterech „depech z przyszłości”, które zostały dopracowane i uzupełnione w ramach szeregu moderowanych warsztatów projektowych. Dążono do wypracowania scenariuszy, które będą:

- spójne wewnętrznie, a jednocześnie różne od siebie wzajemnie;
- prawdopodobne (uzgodnione pod kątem prawdopodobieństwa);
- pożądane (uzgodnione pod kątem stopnia trudności realizacji Wizji Polski w 2050 r.).

Cztery scenariusze otoczenia Polski były przedmiotem kolejnych warsztatów (II runda). Celem warsztatów z szerokim gronem przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego było:

- zidentyfikowanie konsekwencji scenariuszy otoczenia dla Polski (szanse i zagrożenia dla realizacji Wizji);
- wskazanie silnych i słabych stron Polski w kontekście unikania zagrożeń i wykorzystywania szans;
- określenie sposobów działania (metody, polityki) służących realizacji wizji w warunkach danego scenariusza;
- stworzenie czterech scenariuszy rozwoju Polski do 2050 w oparciu o efekty powyższej pracy.

Scenariusze wypracowane na warsztatach z udziałem przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego zostały dopracowane i uzupełnione z uwzględnieniem wyników analizy trendów, wyzwań i rekomendacji do polityk publicznych. Prace przeprowadzono w ramach szeregu moderowanych warsztatów

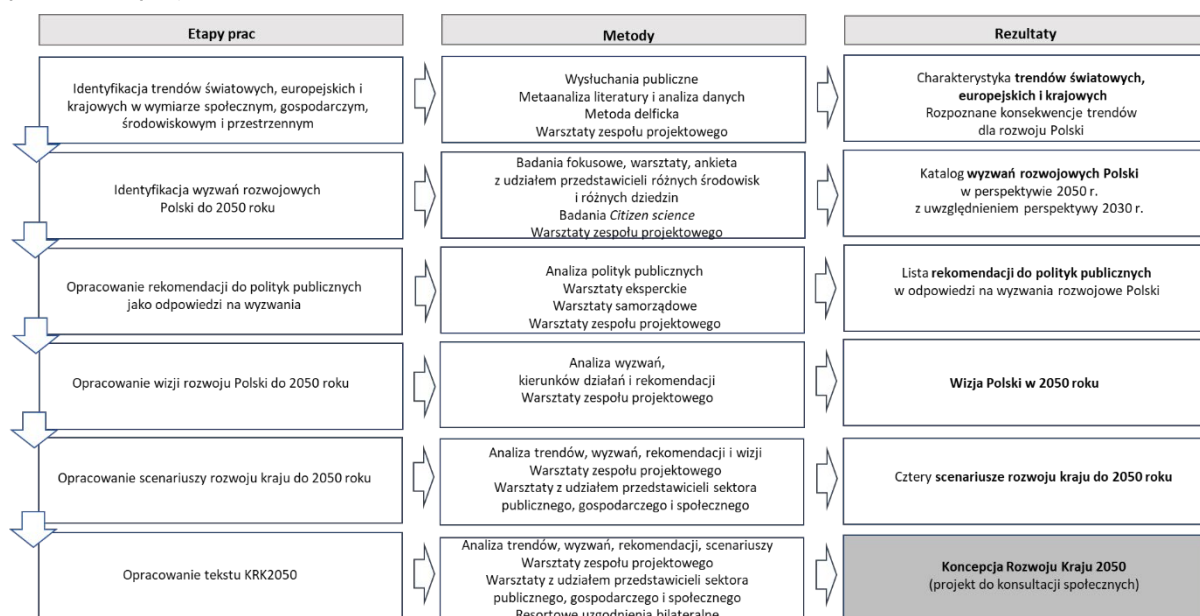
zespołu projektowego, podczas których zadbano o spójność scenariuszy (zarówno wewnętrzną, jak i w kontekście scenariuszy otoczenia), o ich uprawdopodobnienie, zaadresowanie szerokiego spektrum zagadnień poruszanych w Wizji Polski w 2050 r., a także o ich jak największą użyteczność dla polskich decydentów. Proces zaowocował ostatecznie powstaniem czterech scenariuszy rozwoju Polski:

1. Polska w świecie stawiającym na dalszą globalizację,
2. Polska w świecie intensywnego wykorzystania technologii i powolnej atomizacji społeczeństwa,
3. Polska w świecie przerwanych łańcuchów dostaw i niedoborów,
4. Polska w świecie drastycznych zróżnicowań technologicznych, gospodarczych i społecznych.

OPRACOWANIE TEKSTU KRK

Wyniki opisanych powyżej prac w projekcie zostały wykorzystane w opracowaniu projektu KRK. Kluczowe elementy Koncepcji – wyzwania, wizja i scenariusze – były przedmiotem prac w trakcie warsztatów z udziałem różnych interesariuszy, konsekwentnie angażowanych od początku procesu – m.in. z przedstawicielami samorządów regionalnych, środowisk naukowych, organizacji pozarządowych studentów. Spotkania z przedstawicielami tych środowisk służyły weryfikacji dotychczasowych wyników prac i identyfikacji kluczowych wyzwań rozwoju kraju, ich skutków przestrzennych a także dyskusji na temat Wizji rozwoju Polski w 2050 r. Poszczególne elementy KRK (wyzwania, wizja, scenariusze) były także konsultowane z partnerami procesów legislacyjnych i kluczowymi interesariuszami – przedstawicielami ministerstw i samorządów regionalnych. Równolegle zespół projektowy pracował nad graficznym przedstawieniem wybranych zagadnień ujętych w tekście projektu KRK.

Poniższy schemat przedstawia poszczególne zadania, przyjęte metody i wyniki kolejnych prac zmierzających do opracowania projektu KRK.



METODYKA OPRACOWANIA MAP WRAŻLIWOŚCI I ODPORNOŚCI TERYTORIALNEJ

Uzasadnienie badania

Procesy rozwoju społeczno-gospodarczego wykazują wyraźną tendencję do różnicowania się w przestrzeni. Rozpoznanie różnych wymiarów i przejawów tych zróżnicowań ma nie tylko znaczenie poznawcze (diagnostyczne), lecz również istotne implikacje praktyczne – zwłaszcza na gruncie polityki rozwoju. Choć polityka rozwoju dotyczy obszaru całego kraju, to niektóre jej działania czy instrumenty w sposób szczególny odnoszą się do wybranych terytoriów – wymagających wsparcia dla wzmocnienia ich potencjałów rozwojowych bądź przeciwdziałania różnego rodzaju problemom i niekorzystnym zjawiskom. Nowoczesna polityka rozwoju ma charakter zintegrowany oraz ukierunkowany terytorialnie. Podstawą programowania działań w jej ramach jest rzetelna diagnoza – pozwalająca na identyfikację wyzwań rozwojowych w wymiarze terytorialnym – zgodnie z paradygmatem polityki opartej na dowodach (*evidence-based policy*). Wobec powyższego, w ramach prac nad przygotowaniem Koncepcji Rozwoju Kraju do 2050 roku (KRK2050), opracowano mapy wrażliwości terytorialnej i odporności Polski. Mapy wrażliwości terytorialnej przygotowano dla każdego z obszarów tematycznych KRK2050 – odpowiadających grupom wyzwań rozwojowych zidentyfikowanych na wcześniejszych etapach prac. Stąd mapy obrazują zróżnicowanie poziomu wrażliwości przestrzeni Polski w wymiarach: środowiskowym, społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Mapy odporności sporządzono w dwóch skalach terytorialnych – prezentujących odpowiednio przestrzenne zróżnicowanie odporności obszaru Polski oraz jej odporność na tle pozostałych państw członkowskich Unii Europejskiej.

Opracowanie map wrażliwości terytorialnej i odporności miało jednocześnie trzy cele: poznawczy (diagnostyczny), metodyczny i praktyczny. Realizując pierwszy cel dążono do pokazania przestrzeni Polski przez pryzmat wyzwań rozwojowych – mianowicie rozpoznania i zobrazowania terytorialnego zróżnicowania stopnia wrażliwości i odporności poszczególnych obszarów kraju względem różnych wyzwań środowiskowych, społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Zrealizowane badanie jest podsumowaniem procesu diagnostycznego KRK2050 w zakresie identyfikacji wyzwań rozwojowych w poszczególnych sferach. Pozwoliło ono na wskazanie w przestrzeni Polski terytoriów szczególnie wrażliwych w różnych wymiarach rozwoju. Jednocześnie jego wyniki wskazują, że poziom wrażliwości danych obszarów różni się nie tylko terytorialnie, ale także problemowo. To samo terytorium może być wysoce odporne w jednym wymiarze rozwoju oraz równocześnie bardzo wrażliwe w innej sferze tego procesu. Świadomość tych zróżnicowań i ich terytorialnego rozkładu w przestrzeni Polski jest istotnym uwarunkowaniem programowania i realizacji działań w ramach różnych polityk publicznych – nie tylko polityki rozwoju i polityki regionalnej, lecz także polityk sektorowych. Cel metodyczny badania zrealizowano poprzez testowanie różnych podejść do konstrukcji wskaźników syntetycznych służących obrazowaniu skali zróżnicowania wyzwań rozwojowych w przestrzeni kraju oraz – na ich podstawie – wybór finalnej metody opracowania map wrażliwości terytorialnej i odporności. Dążono do wyboru metody jak najbardziej obiektywnej i weryfikowalnej oraz jednocześnie prostej i powtarzalnej – dającej podstawę do terytorializacji polityk rozwojowych (o potencjale do wykorzystania także w innych strategiach i politykach publicznych poza KRK2050) oraz do monitorowania zjawisk i procesów zachodzących i różnicujących się w przestrzeni kraju. Celem praktycznym badania było stworzenie rzetelnych podstaw dla zintegrowanej i ukierunkowanej terytorialnie polityki rozwoju Polski. Mapy wrażliwości terytorialnej i odporności będą bazą do opracowania modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej w średniookresowej strategii rozwoju kraju. Równocześnie mają stanowić punkt wyjścia do dyskusji nad dalszą terytorializacją polityk rozwojowych w Polsce (w tym w ramach strategii sektorowych i strategii niższego rzędu) oraz delimitacją obszarów strategicznej interwencji w nowym okresie programowania polityki rozwoju. W horyzoncie długookresowym wyniki badania mogą służyć planowaniu i podejmowaniu działań ukierunkowanych na ograniczenie potencjalnych negatywnych skutków przyszłych wyzwań i zagrożeń na obszarach najbardziej na nie wrażliwych czy najmniej odpornych.

Dobór wskaźników

Badanie oparto na podejściu wskaźnikowym z wykorzystaniem metod statystycznych. W każdym z wymiarów wrażliwości terytorialnej (środowiskowym, społecznym, gospodarczym i przestrzennym) oraz w obszarze

odporności skonstruowano wskaźnik syntetyczny – bazujący na zestawie wskaźników cząstkowych. Wskaźniki cząstkowe oraz odpowiadające im mierniki dobierano w sposób celowy. Podstawą ich doboru była identyfikacja wyzwań rozwojowych dokonana na wcześniejszym etapie prac diagnostycznych KRK2050. Każdorazowo dążono do wyboru wskaźników w największym stopniu odpowiadających zagadnieniom istotnym z punktu widzenia poszczególnych obszarów wyzwań rozwojowych KRK2050. Przy wyborze konkretnych mierników kierowano się trzema przesłankami. Pierwszym kryterium była zmienność wartości poszczególnych mierników w zbiorze analizowanych jednostek terytorialnych (gmin). Dla jej badania posłużono się współczynnikiem zmienności określającym stosunek odchylenia standardowego do średniej arytmetycznej. W dalszej analizie uwzględniono tylko mierniki wykazujące zmienność (w których przypadku współczynnik zmienności przyjmował wartości powyżej 10%). Drugim kryterium był charakter rozkładu przestrzennego analizowanych mierników. Do badania przyjęto mierniki, których rozkład przestrzenny wykazywał różne prawidłowości terytorialne na obszarze Polski. Trzecim kryterium był stopień współzależności mierników w badanych obszarach wrażliwości terytorialnej i odporności. Został on określony na podstawie współczynnika korelacji liniowej Pearsona. W badaniu starano się pomijać mierniki silnie współzależne (dla których współczynnik korelacji przyjmował wartości poniżej -0,8 lub powyżej +0,8), aby uniknąć ryzyka wypaczenia wskaźnika syntetycznego w kierunku jakiegokolwiek pojedynczego zagadnienia. Na tej podstawie z szerokiego katalogu potencjalnych mierników dokonano finalnego wyboru ich zestawów – będących podstawą konstrukcji wskaźników syntetycznych w każdym z wymiarów wrażliwości terytorialnej oraz w obszarze odporności. Przyjęte w badaniu wskaźniki cząstkowe i właściwe dlań mierniki mają charakter stymulant i destymulant. Stymulanty to zmienne diagnostyczne, w przypadku których im wyższe wartości tym bardziej pozytywny charakter zjawiska (np. przyrost naturalny i poziom przedsiębiorczości). Natomiast destymulanty są cechami, w przypadku których im wyższe wartości tym bardziej negatywny charakter zjawiska (np. poziom bezrobocia czy zasięg korzystania z pomocy społecznej). W każdym z rozpatrywanych wymiarów wrażliwości terytorialnej oraz w odniesieniu do przestrzennego zróżnicowania odporności Polski przyjęto siedem wskaźników cząstkowych. W przypadku badania poziomu odporności Polski na tle pozostałych państw członkowskich Unii Europejskiej – ze względu na większą złożoność tego zagadnienia – wykorzystano 16 wskaźników cząstkowych. Wykaz wskaźników i mierników przyjętych w badaniu zestawiono na końcu opisu metodycznego.

Badanie poziomu wrażliwości terytorialnej przeprowadzono w skali gmin – jako jednostek najbardziej adekwatnych dla jego celów oraz najbardziej miarodajnych dla analizy poziomu zróżnicowania przestrzennego Polski. Przyjęcie gmin jako poziomu analizy pozwala na uniknięcie ryzyka zacierania się czy spłaszczania istotnych różnic terytorialnych (jak ma to miejsce już w skali powiatów). W przypadku badania odporności jednostkami analitycznymi były gminy (analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu odporności na obszarze Polski) oraz państwa członkowskie Unii Europejskiej (analiza odporności Polski na tle Unii Europejskiej). W odniesieniu do zdecydowanej większości przyjętych mierników analizowano ich wartości według stanu na 2021 rok – co podyktowane było przede wszystkim dostępnością (w momencie badania) porównywalnych danych źródłowych na poziomie gmin. Ponieważ zasadniczym celem badania było rozpoznanie możliwie aktualnej skali zróżnicowania przestrzennego wrażliwości terytorialnej i odporności Polski to przyjęcie takiego okresu referencyjnego – niezależnie od okresu pandemii COVID-19 i rosyjskiej inwazji na Ukrainę – jest uzasadnione i miarodajne. Źródłem informacji i danych dla konstrukcji poszczególnych mierników były ogólnodostępne dane statystyczne i administracyjne – przede wszystkim Głównego Urzędu Statystycznego pochodzące z Banku Danych Lokalnych. Podejście takie umożliwia porównywalną kontynuację badań wrażliwości terytorialnej i odporności w przyszłości. W odniesieniu do części mierników źródłem informacji były dane wynikowe z projektów badawczych (Projekt Klimada i Monitoring Rozwoju Obszarów Wiejskich). Badanie poziomu odporności Polski na tle pozostałych państw członkowskich Unii Europejskiej oparto na ogólnodostępnych danych Europejskiego Urzędu Statystycznego (Eurostat). Źródła danych dla konstrukcji poszczególnych mierników zestawiono w ich wykazie zamieszczonym na końcu opisu metodycznego.

Procedura badawcza

W celu konstrukcji syntetycznych wskaźników wrażliwości terytorialnej i odporności zastosowano taksonomiczną miarę rozwoju Hellwiga – będącą jedną z metod porządkowania liniowego. Pozwala ona na uszeregowanie badanych obiektów według kryterium ich odległości od tzw. wzorca – tj. jednostki osiągnącej wartości najwyższe (w przypadku stymulant) bądź najniższe (w przypadku destymulant). Metoda ta jest wykorzystywana w analizach zróżnicowania poziomu rozwoju jednostek terytorialnych pod względem wybranych cech (por. m.in. Bąk 2016,

2018, Hnatyszyn-Dzikowska i Polcyn 2015, Koszel i Bartkowiak 2018, Łogwiniuk 2011, Stec 2015). Zgodnie z przyjętą metodą procedura badawcze obejmowała cztery etapy:

Krok 1. Normalizacja (standaryzacja) wartości poszczególnych zmiennych (mierników). Standaryzacja jest procedurą statystyczną umożliwiającą sprowadzenie do wspólnej postaci zróżnicowanych i wyrażonych w różnych jednostkach mierników. Jej przeprowadzenie pozwala na jednoczesne porównywanie wielu różnych zmiennych. Zgodnie z metodą Hellwiga w celu standaryzacji od wartości miernika w każdym analizowanym obiekcie odejmuje się jego średnią arytmetyczną (obliczoną dla całego zbioru), a następnie dzieli przez odchylenie standardowe. Uzyskane w ten sposób wartości zazwyczaj zawierają się w przedziale od -3,0 do +3,0. Niemniej w przypadku rozkładów silnie asymetrycznych (właściwych dla wielu zmiennych społeczno-gospodarczych) mogą one wykraczać (niekiedy dość wyraźnie) poza te granice. Takim wartościom przypisuje się wartości maksymalne -3,0 lub +3,0.

Krok 2. Obliczenie odległości poszczególnych zmiennych (mierników cząstkowych) od jednostki wzorcowej. Odległość tę oblicza się dla znormalizowanych wcześniej wartości mierników (krok 1) z wykorzystaniem tzw. drogi euklidesowej. Obiektem wzorcowym w każdym mierniku jest jednostka o wartości naj-wyższej (w przypadku stymulant) bądź najniższej (w przypadku destymulant). Odległość euklidesową wyznacza się jako pierwiastek z podniesionej do kwadratu różnicy między wartością miernika w danej jednostce a wartością zmiennej przyjmowaną przez obiekt wzorcowy.

Krok 3. Obliczenie wartości zmiennej agregatywnej dla poszczególnych mierników cząstkowych. Wyznacza się ją jako różnicę między liczbą jeden a ułamkiem, w którego liczniku znajduje się obliczona wcześniej wartość odległości danej jednostki od obiektu wzorcowego (krok 2), natomiast w mianowniku – tzw. krytyczna odległość jednostki od wzorca. Tę drugą wartość oblicza się jako sumę średniej arytmetycznej odległości od wzorca wszystkich jednostek w danym mierniku i dwukrotności ich odchylenia standardowego. Uzyskane wartości zazwyczaj zawierają się w przedziale od 0,0 do 1,0.

Krok 4. Obliczenie wartości wskaźnika syntetycznego. Wskaźnik syntetyczny wyznacza się przez średnią arytmetyczną z wartości zmiennych agregatywnych uzyskanych przez poszczególne jednostki w każdym z mierników cząstkowych (krok 3). Zazwyczaj osiąga on wartości od 0,0 do 1,0. Im wyższe wartości przyjmuje wskaźnik syntetyczny, tym sytuacja danej jednostki jest bardziej korzystna. W odniesieniu do map wrażliwości terytorialnej wyższe wartości wskaźnika syntetycznego oznaczają niższą wrażliwość wobec rozpatrywanych wyzwań. Z kolei w przypadku map odporności wyższe wartości wskaźnika syntetycznego oznaczają wyższą odporność na zagrożenia. Dla celów typologii gmin pod względem poziomu wrażliwości terytorialnej oraz odporności dokonano ich podziału na pięć klas z zastosowaniem odchylenia standardowego. Granice poszczególnych klas wyznaczają odpowiednio połowę bądź całość odchylenia standardowego od średniej arytmetycznej.

Bibliografia

- ⊙ Bąk A., 2016, *Porządkowanie liniowe obiektów metodą Hellwiga i TOPSIS – analiza porównawcza*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 426, s. 22–31.
- ⊙ Bąk A., 2018, *Analiza porównawcza wybranych metod porządkowania liniowego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 508, s. 19–28.
- ⊙ Hnatyszyn-Dzikowska A., Polcyn J., 2015, *Regionalne zróżnicowanie dostarczania usług publicznych – wybrane aspekty metodologiczne*, [w:] Polcyn J., Głowski P. (red.), *Rozwój regionalny i jego determinanty, tom II*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica w Pile, Piła, s. 249–267.
- ⊙ Koszel M., Bartkowiak P., 2018, *Taksonomiczna miara zrównoważonego rozwoju obszarów metropolitalnych w Polsce*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, 3 (975), s. 83–100.
- ⊙ Łogwiniuk K., 2011, *Zastosowanie metod taksonomicznych w analizie porównawczej dostępu do infrastruktury ICT przez młodzież szkolną w Polsce*, *Economy and Management*, 1, s. 7–23.
- ⊙ Stec A., 2015, *Zastosowanie metody Hellwiga do określenia atrakcyjności turystycznej gmin na przykładzie województwa podkarpackiego*, *Metody ilościowe w Badaniach Ekonomicznych*, XVI, 2, s. 117–126.

Wskaźniki cząstkowe wrażliwości terytorialnej w wymiarze środowiskowym

Nr	Nazwa wskaźnika	Nazwa miernika	Charakter miernika	Okres referenc.	Źródło danych
W1	obszary chronione	udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W2	korytarze ekologiczne	udział powierzchni korytarza ekologicznego w powierzchni ogółem	stymulanta	2021	GDOŚ
W3	zasoby wodne	poziom retencji [mm/r]	stymulanta	2011-2020	Klimada, dane historyczne
W4	jakość powietrza	stężenie średnie roczne pyłu zawieszzonego PM2,5 ważone [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	destymulanta	2021	GIOŚ
W5	lesistość	wskaźnik lesistości	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W6	wrażliwość ekosystemów	udział powierzchni ekosystemów wrażliwych na antropopresję w powierzchni ogółem	destymulanta	2021	MKiŚ (GRID)
W7	powierzchnie zasklepione	udział powierzchni zabudowanej w powierzchni ogółem	destymulanta	2018	CLC

Wskaźniki cząstkowe wrażliwości terytorialnej w wymiarze społecznym

Nr	Nazwa wskaźnika	Nazwa miernika	Charakter miernika	Okres referenc.	Źródło danych
W1	ruch naturalny ludności	średnioroczny przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	stymulanta	2019–2021	GUS (BDL)
W2	ruch migracyjny ludności	średnioroczne saldo migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	stymulanta	2019–2021	GUS (BDL)
W3	obciążenie demograficzne (starość demograficzna)	liczba ludności w wieku 65 i więcej lat w przeliczeniu na 100 osób w wieku 0–14 lat	destymulanta	2021	GUS (BDL)
W4	skala problemów społecznych (w tym ubóstwa)	odsetek mieszkańców korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	destymulanta	2021	GUS (BDL)
W5	skala problemu bezrobocia	zarejestrowani bezrobotni w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym	destymulanta	2021	GUS (BDL)
W6	wykształcenie ludności	odsetek mieszkańców w wieku 13 i więcej lat legitymujących się wykształceniem wyższym	stymulanta	2021	GUS (NSP 2021)
W7	dochody mieszkańców	dochody budżetowe gmin z tytułu udziału w podatku PIT w przeliczeniu na 1 mieszkańca	stymulanta	2021	GUS (BDL)

Wskaźniki cząstkowe wrażliwości terytorialnej w wymiarze gospodarczym

Nr	Nazwa wskaźnika	Nazwa miernika	Charakter miernika	Okres referenc.	Źródło danych
W1	poziom przedsiębiorczości	podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 1000 mieszkańców	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W2	struktura przedsiębiorczości	podmioty gospodarcze zatrudniające od 10 do 249 pracowników wpisane do rejestru REGON na 1000 mieszkańców	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W3	atrakcyjność inwestycyjna i kapitał zagraniczny	spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego na 1000 mieszkańców	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W4	poziom zatrudnienia	pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym (2021)	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W5	gospodarka obiegu zamkniętego	odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W6	rolnictwo	ubezpieczeni w KRUS na 100 ha UR	destymulanta	2019	IRWIR PAN, EFRWP ⁷
W7	transformacja energetyczna	moc elektryczna instalacji OZE na 10 000 ludności [MW]	stymulanta	2022	URE

⁷ Stanny M., Rosner A., Komorowski Ł. 2023. Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap IV. Dekada przemian społeczno-gospodarczych, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa.

Wskaźniki cząstkowe wrażliwości terytorialnej w wymiarze przestrzennym

Nr	Nazwa wskaźnika	Nazwa miernika	Charakter miernika	Okres referenc.	Źródło danych
W1	infrastruktura techniczna (komunalna)	odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W2	infrastruktura techniczna (komunalna)	odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W3	dostęp do usług publicznych	obiekty sportowe na 10 tys. ludności	stymulanta	2022	GUS (BDL)
W4	dostępność transportowa transportem publicznym	średnia odległość zamieszkałych punktów adresowych do najbliższej stacji kolejowej – w linii prostej [metry]	destymulanta	2021	UTK, PESEL
W5	planowanie przestrzenne	odsetek pozwoleń na budowę wydanych poza planem miejscowym	destymulanta	2021	GUS (BDL)
W6	cyfryzacja planowania przestrzennego	udział powierzchni obowiązujących planów miejscowych, których rysunki występują w postaci wektorowej z nadaną georeferencją (dane GIS/CAD) w powierzchni planów ogółem [%]	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W7	błękitno-zielona infrastruktura	udział powierzchni terenów pokrytych roślinnością lub wodą w powierzchni ogółem	stymulanta	2018	CLC

Wskaźniki cząstkowe odporności (przestrzenne zróżnicowanie poziomu odporności w Polsce)

Nr	Nazwa wskaźnika	Nazwa miernika	Charakter miernika	Okres referenc.	Źródło danych
W1	kondycja (sytuacja) finansowa gmin	udział dochodów własnych w całkowitych dochodach budżetowych gminy	stymulanta	2021	GUS (BDL)
W2	aktywność społeczna	frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych 2018 (wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - pierwsza tura wyborów)	stymulanta	2018	GUS (BDL)
W3	absorpcja funduszy europejskich przez samorządy gmin	średnioroczne dochody budżetowe gmin z tytułu finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych na 1 mieszkańca	stymulanta	2019–2021	GUS (BDL)
W4	zasięg pomocy społecznej	odsetek osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	destymulanta	2021	GUS (BDL)
W5	skutki zmian klimatu	średnia liczba dni upalnych w roku z temperaturą powyżej 25 stopni	destymulanta	Średnia z lat 2011-2020	Klimada, dane historyczne
W6	zagrożenie suszą	udział powierzchni zagrożonych wystąpieniem suszy rolniczej w powierzchni gminy	destymulanta	2021	Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy (PPSS)
W7	zagrożenie powodzią	udział powierzchni zagrożonych wystąpieniem powodzi (raz na 100 lat) w powierzchni gminy	destymulanta	2021	Mapy zagrożenia powodziowego (MZP)

Wskaźniki cząstkowe odporności (odporność Polski na tle państw członkowskich UE)

Nr	Nazwa wskaźnika	Nazwa miernika	Charakter miernika	Okres referencyjny	Źródło danych
W1	bezpieczeństwo energetyczne	poziom zależności od importu energii (%)	destymulanta	2021	Eurostat
W2	bezpieczeństwo energetyczne	udział odnawialnych źródeł w produkcji energii	stymulanta	2021	Eurostat
W3	bezpieczeństwo publiczne	celowe zabójstwa na 100 tys. mieszkańców	destymulanta	2019-2021	Eurostat
W4	bezpieczeństwo żywnościowe	odsetek osób niezdolnych do zapewnienia sobie posiłku z mięsem co drugi dzień	destymulanta	2022	Eurostat
W5	cyberbezpieczeństwo	odsetek przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 10 osób wykorzystujących zabezpieczenia ICT (kontrola dostępu do sieci)	stymulanta	2022	Eurostat
W6	aktywność obywatelska	frekwencja w wyborach europejskich	stymulanta	2019	Eurostat
W7	obronność	udział wydatków na obronność w PKB	stymulanta	2019-2021	Eurostat
W8	ochrona środowiska	udział obszarów chronionych w powierzchni ogółem	stymulanta	2021	Eurostat
W9	zmiany klimatu	straty ekonomiczne związane z klimatem - średnia z trzydziestu lat w euro na mieszkańca	destymulanta	2021	Eurostat
W10	demografia	Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku 65 lat lub więcej w relacji do ludności w wieku 15-64 lat)	destymulanta	2021	Eurostat
W11	demografia	wskaźnik dzietności	stymulanta	2021	Eurostat
W12	spójność społeczna	osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (%)	destymulanta	2021	Eurostat

Nr	Nazwa wskaźnika	Nazwa miernika	Charakter miernika	Okres referencyjny	Źródło danych
WI 3	spójność społeczna	współczynnik Giniego	destymulanta	2021	Eurostat
WI 4	spójność społeczna	młodzi (w wieku 20-34 lat) niezatrudnieni, nie uczący się	destymulanta	2021	Eurostat
WI 5	zdrowie	śmiertelność, której można zapobiec	destymulanta	2021	Eurostat
WI 6	gospodarka i finanse	PKB per capita według siły nabywczej (GDP per capita in PPS)	stymulanta	2021	Eurostat